

СТАН РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ

Р.І. БУТИЛО, аспірантка
ДВНЗ «Київський національний економічний університет»
м. Київ, Україна*

Головними результатами розвитку молочного скотарства в Україні за 22 роки є: виробництво не покриває фізіологічних потреб населення, поголів'я корів скоротилося майже втричі, більшість молока виробляється господарствами населення і воно має низьку якість та ціну закупівлі. Тому необхідна підтримка великих високо механізованих молочних комплексів.

Ключові слова: покриття фізіологічних норм споживання, молочне скотарство, динаміка виробництва, якість продукції.

Потреба у їжі відноситься до базових потреб людини. Сучасний стан розвитку економіки світу показує все більше загострення питань із задоволенням даної потреби в різних країнах. Крім того, нерівномірність розвитку країн та платоспроможності їх населення, розвиток процесів глобалізації та конкуренції призвів до глибокої кризи в розвитку сільськогосподарського виробництва багатьох країн, в т.ч. і України. Особливо складні справи в Україні з виробництвом практично всіх видів продукції тваринництва (виробництво власної продукції не покриває навіть фізіологічних норм споживання людини), та молочного скотарства — зокрема.

Молочна галузь займає вагомe місце в структурі харчової промисловості більшості країн світу загалом, та України зокрема. Саме дана галузь відіграє одну з основних ролей у вирішенні глобальної продовольчої проблеми. Адже, молоко, як один з головних базових продуктів харчування (характерна особливість якого — легка засвоюваність організмом) є важливою складовою здорового раціону [2].

Дослідженням питань молочного сектору економіки загалом, та молочного сектору зокрема, присвячено широке коло наукових праць як вітчизняних учених (С.І. Березівський, В.І. Бойко, М.М. Ільчук, О.М. Шпильчак) так і представників закордонної науки (Virtanen V.I., Shokoufeh Hassani, C. Cosentino, Ufina Galmessa, Richard Kersbergen, Gary Anderson, George Criner). Проте багато питань все ще залишаються невирішеними.

Методика досліджень. У процесі підготовки статті використовувалися загально визнані положення економічної теорії й методики дослідження. Безпосередньо використовувалися методи осмислення і узагальнення, аналізу і синтезу, статистичного спостереження та ін.

Результати досліджень. Молочне скотарство України виробляє достатньо молока для забезпечення фактичного рівня споживання (який є досить низьким через недостатню купівельну спроможність населення), проте не достатньо для забезпечення виконання фізіологічних норм по споживанню молока для однієї особи (табл. 1). Так, із 2000 р. фонд споживання молока в Україні скоротився на

*Науковий керівник: Дем'яненко С.І., професор, доктор економічних наук

4,35% — до 9363 тис. тонн, а в розрахунку на одну особу — зріс до 204,9 кг або на 2,91%. Таку ситуацію варто пов'язувати із скороченням чисельності населення країни.

1. Баланс молока України в 2000 – 2011 рр., тис. тонн*

Показ-ники	Рік											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Виробництво	12658	13444	14142	13661	13710	13714	13287	12262	11761	11610	11249	11086
Зміна запасів на кінець року	-394	-338	315	-106	-360	27	174	-72	-78	230	-11	-9
Імпорт	50	100	59	74	80	112	150	199	234	455	273	257
Всього ресурсів	13102	13882	13886	13841	14150	13799	13263	12533	12073	11835	11533	11352
Експорт	1100	1900	925	1145	2126	1901	950	939	1140	919	956	964
Витрачено на корми	2203	1990	2092	1863	1296	1270	1326	1141	1038	1126	1099	1020
Втрати	10	5	10	6	3	3	7	5	5	10	8	5
Фонд споживання	9789	9987	10859	10827	10725	10625	10980	10448	9890	9780	9470	9363
у розрахунку на 1 особу, кг	199,1	205,2	225,3	226,4	226	225,6	234,7	224,6	213,8	212,4	206,4	204,9

Примітка. *За даними Державної служби статистики [1]

За даними обласних управлінь статистики станом на 2011 р., найменше молока споживалося у Сумській та Кіровоградській області — 15,6 та 15,8 кг молока та молочних продуктів в перерахунку на молока на одну особу на місяць. А найбільше споживання молока та молочних продуктів спостерігалося в м. Севастополі (24,6 кг/особу/місяць) та Івано-Франківській області (24,0 кг/особу/місяць).

Чому ж склалася така ситуація? Проведемо аналіз стану розвитку галузі. Так, за 22 роки незалежності поголів'я корів в країні скоротилося майже втричі — з 8 378,2 тис. голів до 2 560,7 тис. голів (рис. 1). Така ситуація пов'язана із низькою дохідністю галузі скотарства, як молочного так і м'ясного, в 90-ті роки минулого століття.

Щільність поголів'я корів в 2012 р. в Україні становить 6,16 гол./100 га с. - г. угідь, що на 0,83% менше ніж в 2011 р. та на 71,53% менше ніж в 1990 р.

Що стосується виробництва молока, то тривалий час існувала стійка тенденція до зниження валових надоїв, яка була змінена в 2012 р. Так в минулому році було надоєно 11 388,6 тонн молока в господарствах усіх категорій (рис. 2). Цей показник на 2,73% більший ніж в попередньому 2011 р. Проте, на українському молочному ринку існує одна хронічна проблема — близько 80% всього молока країни виробляється господарствами населення. Це молоко має низькі показники якості та високу бактеріальну засміченість. Саме через це Україна не може експортувати свою молочну продукцію до ЄС, оскільки наше молоко не відповідає європейським вимогам до якості.

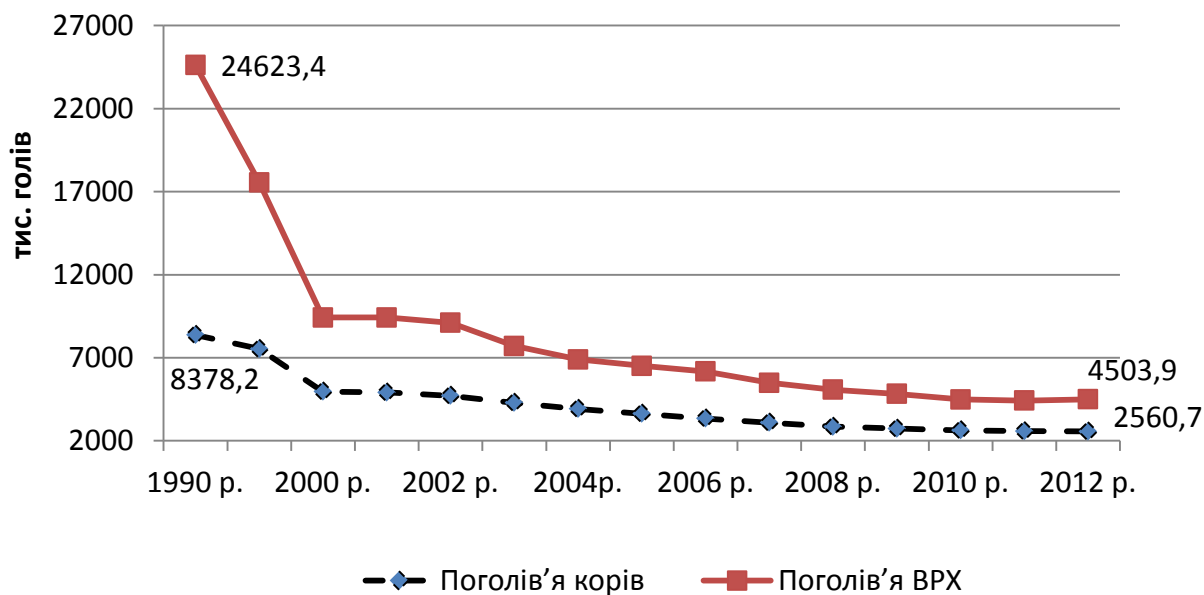

Рис. 1. Динаміка поголів'я ВРХ та корів в господарствах усіх категорій, тис. голів*

*За даними Державної служби статистики [3, 4]

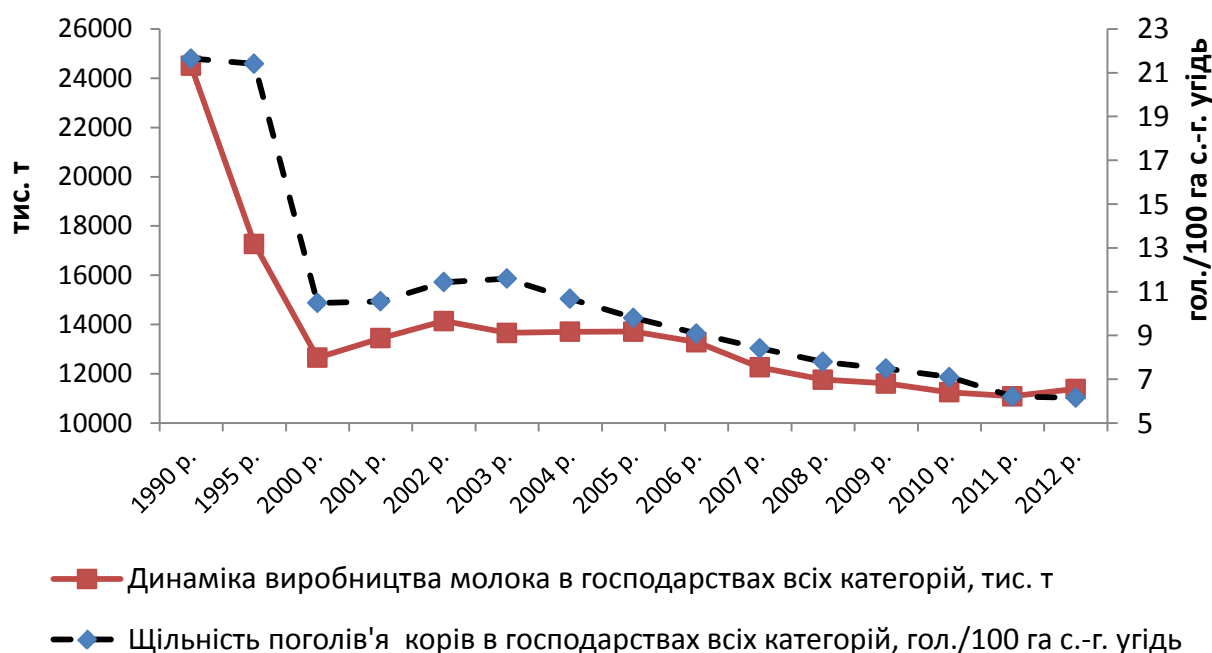

Рис. 2. Виробництво молока та щільність поголів'я корів в господарствах усіх категорій в Україні в 1990 – 2012 рр.*

*За даними Державної служби статистики [3, 4]

Позитивні зміни у виробництві молока слід пов'язувати із збільшенням технологічної ефективності виробництва молока — зростанням продуктивності корів (рис. 3). Так, в 2012 р. середньорічна продуктивність корів в господарствах усіх категорій становила 4447,5 кг, що майже вдвічі більше ніж в 1990 р.

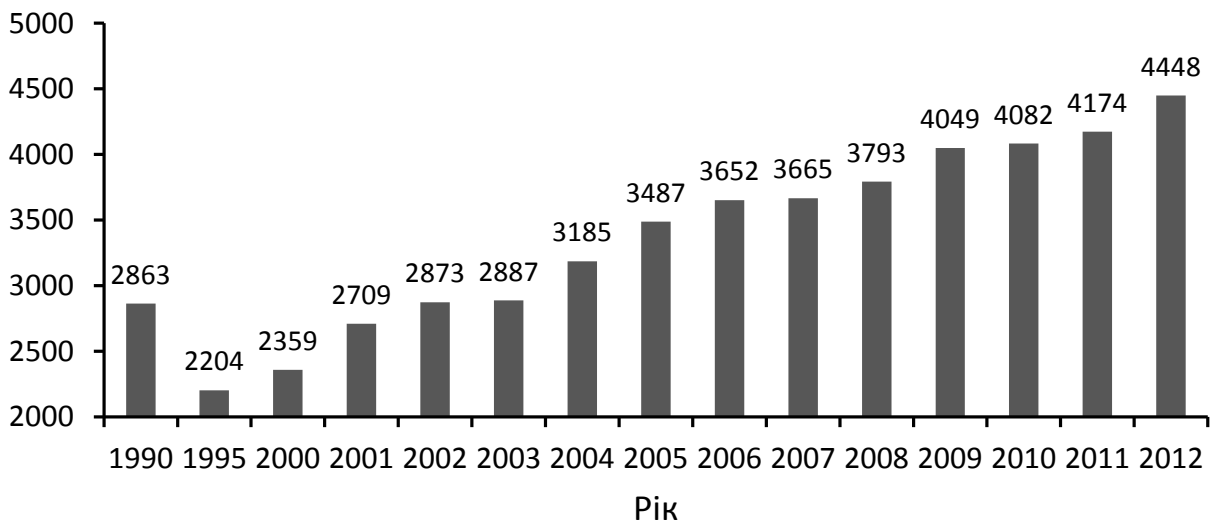

Рис. 3. Середньорічний надій на фуражну корову в господарствах всіх категорій, кг *

*За даними Державної служби статистики [3,4]

Однак, такий рівень середньорічного надою значно поступається показникам країн-лідерів молочної сфери — США, Канади, Нової Зеландії, Ізраїлю.

Проте не лише продуктивність визначає ефективність ведення молочного бізнесу. Необхідно звернути увагу і на цінову ситуацію та рівень рентабельності галузі (рис. 4).

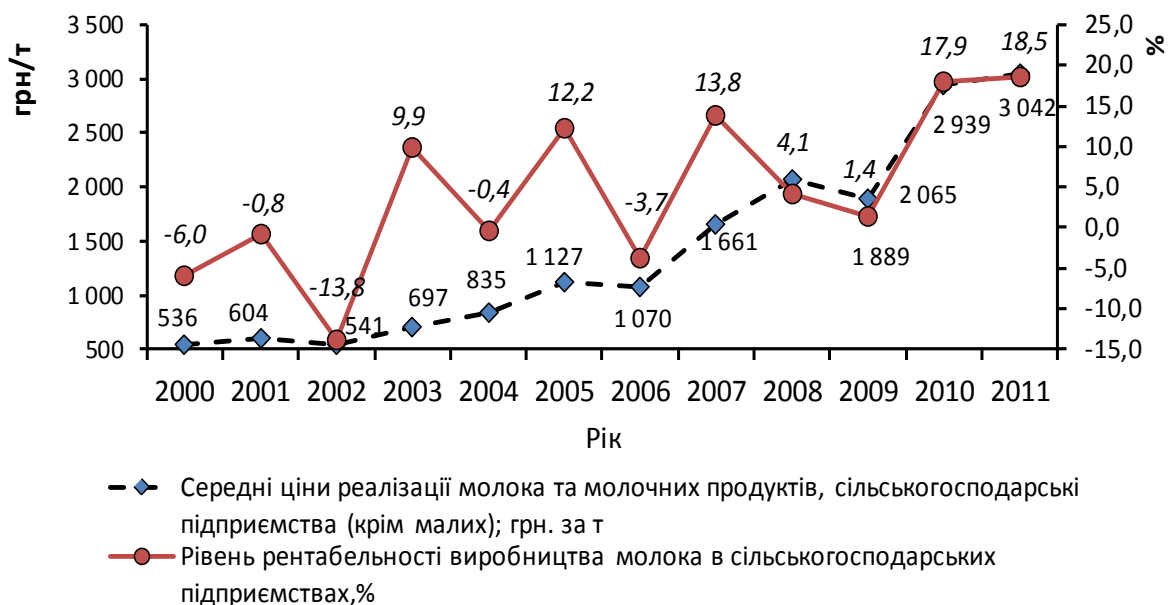

Рис. 4. Середньорічна ціна реалізації молока та молокопродуктів і рівень рентабельності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах *

*За даними Державної служби статистики [3,4]

Так, в за результатами 2011 р. молоко, в середньому, продавалося по 3041,6 грн/т. Станом на початок 2013 р. молоко екстра-класу купувалося переробними підприємствами по 4,30–4,40 грн/кг, першого гатунку — по 4,00 грн/кг. Але

частка такого молока дуже низька і постачають його лише великі підприємства, які працюють із застосуванням сучасних високоефективних технологій виробництва індустріального типу. А від малих виробників, яких переважна більшість надходить молоко в основній масі значно гірше за якісними характеристиками та ще й із суттєвими коливаннями. Це значно ускладнює роботу переробних підприємств, які в даному випадку намагаються компенсувати такі незручності для себе через ціну, яку вони сплачують за сировину.

Виробництво молока в сільськогосподарських підприємствах протягом останніх п'яти років є рентабельним з тенденцією до його зростання з 2009 р. З 2000 р. даний показник зазнавав суттєвих змін і досить часто мав від'ємні значення.

Висновки. В цілому слід зазначити, що в молочному скотарстві України за останніх двадцять років накопичилося багато значних взаємопов'язаних проблем, які потребують вирішення. Проте є і позитивні моменти — продуктивність корів і рентабельність виробництва зростає і з 2012 року — і загальне виробництво молока. Однак є суттєві проблеми щодо забезпечення його високої якості та її стабільності. Малим виробникам — здебільшого особистим селянським господарствам, розв'язати дану потребу майже неможливо. Тому основний акцент має бути зроблено на підтримку розвитку великих високопродуктивних молочних комплексів із значним поголів'ям високопродуктивних корів, які застосовуючи всі елементи сучасних індустріальних технологій зможуть виробляти багато стандартизованої продукції з високими якісними показниками. При цьому собівартість її буде невисокою, що в поєднанні з високою ціною за якісну сировину, яку згодні платити переробні підприємства, підвищить прибутковість і як наслідок — комерційну привабливість даної галузі. В результаті покращиться задоволення інтересів як виробників сировини, так і її переробників та населення в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України. — Електронний ресурс. — [Режим доступу]: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/katalog/kat_u/2012/08_2012/zb_spog_2011.zip
2. Протасова Л.М. Аналіз виробництва молока та молокопродуктів в Україні / Л.М.Протасова. — Електронний ресурс. — [Режим доступу]: http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/ptmbo/2010_1/24.pdf.
3. Сільське господарство України. — Електронний ресурс. — [Режим доступу]: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/katalog/kat_u/2012/09_2012/zb_sg_2011.zip.
4. Тваринництво України. — Електронний ресурс. — [Режим доступу]: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/katalog/kat_u/2013/sb/zb_tvar_2012.zip.

Одержано 30.04.13

Аннотація

Буцько Р.И.

Состояние развития молочного скотоводства Украины

Проблема покрытия базовой потребности человека в пище всё более обостряется в современном мире. Особенно остро стоит вопрос с продукцией животноводства, в т.ч. и молочного скотоводства. Это вызывает необходимость анализа состояния развития проблемы и разработку направлений её решения. Для этого использованы общепринятые

методики экономических исследований, методы обобщения, анализа и синтеза, статистического наблюдения и др.

Главным результатом развития молочного скотоводства в Украине за прошедшие 22 года есть то, что производство не покрывает физиологических потребностей населения, поголовье коров сократилось почти втрое и лишь с 2012 года наметилась тенденция к росту производства молока.

Около 80% молока производится хозяйствами населения, имеет низкое качество, что усложняет и удорожает его переработку, минимизирует цены его закупки и создаёт преграды для его экспорта, в т.ч. и в ЕС. Только большие высокотехнологичные комплексы вырабатывают и поставляют молоко экстра и первого сорта, закупочные цены на которые выше средних на треть и более. Кроме того стабильность объёмов поставок и качества продукции у них существенно выше, чем у хозяйств населения, что обуславливает их значительные маркетинговые преимущества.

Поэтому основной акцент должен быть сделан на поддержку развития высокомеханизированных комплексов со значительным поголовьем высокопродуктивных коров, которые применяя все элементы современных индустриальных технологий смогут выпускать много стандартизированной продукции с высокими качественными показателями. При этом себестоимость её будет невысокой, что в сочетании с высокой ценой за качественное сырьё, которую согласны платить перерабатывающие предприятия, повысит прибыльность и как следствие — коммерческую заинтересованность в данной отрасли. В результате улучшится степень удовлетворения интересов как производителей сырья, так и его переработчиков и населения в целом.

Ключевые слова: покрытие физиологических норм потребления, молочное скотоводство, динамика производства, качество продукции

Annotation

Butylo R.I.

Situation of dairy farming development in Ukraine

The problem of covering of basic human need for food becomes more acute in the modern world today. Especially acute is the question about animal breeding products, including dairy farming. This necessitates the analysis of the evolution of the problem and the development trends of its solution. For this we used the conventional methods of economic research, methods of generalization, analysis and synthesis, statistical monitoring, etc.

The main result of the development of dairy farming in Ukraine over the past 22 years is that the production does not cover the physiological needs of the population, the number of cows decreased almost in three times, and only since 2012 milk production tended to increase.

About 80% of the ukrainian milk is produced by individual farms, has poor quality, which complicates and increases the cost of its processing, minimizes its purchase price and creates barriers for its export, including in the EU. Only the big high-tech complexes produce and deliver milk of extra and first quality, procurement prices of which are above average by one third or more. Besides stability of the supply and quality of their products is significantly higher than that of households which determines their significant marketing advantages.

Therefore, the main emphasis should be placed on support of the development of highly mechanized complexes with significant livestock of high-yield cows which using all elements of modern industrial technologies will be able to produce a lot of standardized products with high quality parameters. At the same time, its cost price will be low, combined with the high price of quality raw materials, which are willing to pay the processing enterprises, increases profitability, and as a consequence — a commercial interest in the industry. As a result, the degree of satisfaction of the interests of both producers and processors of raw materials, and the public in general will be improved.

Key words: covering the physiological norms of consumption, dairy farming, production dynamics, product quality.